

Alexandru ZOSIM, doctor în drept,
conferențiar universitar al Catedrei „Drept penal”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

ASPECTE ALE PREVENIRII ERORILOR ÎN PROCESUL ELABORĂRII ȘI REALIZĂRII POLITICII PENALE

Politica penală este o parte integrantă a politicii sociale a statului de drept modern. Statul trebuie să o realizeze în interesul persoanei, societății și statului pe calea asigurării punerii eficiente în aplicare a reformelor social-economice, politice și juridice din țară în scopul perfecționării sănătății morale și ecologice a individului și societății, formării unei societăți libere și democratice, a unui stat de drept, apărării persoanei, societății și statului de atentatele infracționale și despăgubirii victimelor infracțiunilor, anihilării cauzelor și condițiilor criminalității și ale fenomenelor care o generează.

Conceptul „politicii penale”, potrivit cercetătorilor francezi R. Merle și A. Vitu, a fost folosit pentru prima dată la începutul secolului 19 de către specialistul german A. Feuerbach, în manualul său drept penal. [4, p. 7]. Prima lucrare dedicată politicii penale, de asemenea, a fost scrisă de către un jurist german, Henke: Manual de drept penal și de politică penală. Cartea a fost publicată în 1923 la Berlin.

În știința dreptului penal, politica penală este de obicei definită ca fiind una dintre principalele direcții ale politicii de stat, în limitele căreia sunt elaborate sarcinile de bază, principiile, direcțiile și scopul influenței juridico-penale asupra criminalității, precum și mijloacele de realizare a acestora. [7, p. 3; 11, p. 4-5].

Majoritatea savanților ruși înțeleg în sens larg prin politica penală activitatea organelor autorității publice, care include măsuri juridice și sociale. În particular, această opinie este susținută de către I.M. Halperin, A.A. Gertsenzon, V.I. Kurleandski, P.N. Panchenko [5, p. 12, 27; 6, p. 179; 10]

M.I. Kovalev și I.A. Voronin definesc politica penală mai restrâns – direcție a activității de stat referitoare la realizarea măsurilor social-politice, economice și la elaborarea măsurilor juridico-penale optime în scopul lichidării criminalității în țară. [9, p. 8-15].

Cu părere de rău, în cadrul formării noilor relații social-politice în spațiul ex-sovietic, statele noi nu sunt asigurate de erori în procesul formării și realizării politicii penale. Nu a făcut excepție în acest sens și Republica Moldova.

Noua politică penală a Republicii Moldova a început să se formeze în anii '90 ai secolului trecut. Ea era determinată în general de modificările politicii de stat în alte domenii.

Politica penală se realizează atât în activitatea organelor de stat de creare a normelor juridice, cât și în activitatea lor de aplicare a normelor de drept.

Astfel, fiind elaborată de către Parlament sub aspect normativ, politica pe-

nală este realizată de către organisme numeroase – organe de stat, organizații politice și sociale: instanțele judecătorești, organele de urmărire penală, autoritățile locale, organizațiile obștești, organele de executare a pedepselor penale. Potrivit opiniei juristului rus A.A. Țvetinovi, anume politica penală determină conținutul legislației penale, deoarece principiile și tendințele politicii juridico-penale determină sfera faptelor care ar trebui să fie considerate infracțiuni, gama mijloacelor statale permise în lupta împotriva criminalității și principiile de aplicare a acestora. [13, p. 3-4].

Din cele expuse mai sus rezultă că anume sferei de creare a normelor juridice îi aparține cel mai important rol în realizarea politicii penale. Anume legea indică asupra ilegalității și pasibilității de pedeapsă a faptei.

Politica penală realizată de către legiuitor poate fi caracterizată drept arta de creare și de perfecționare a legilor penale. Anume legiuitorului îi aparține cel mai important rol în elaborarea politicii penale.

Dorim să evidențiem faptul că erorile la faza de elaborare a politicii penale sunt cele mai periculoase, deoarece afectează realizarea politicii penale și, astfel, au consecințe pentru întreaga societate.

Teoretic, așa cum legea constituie forța supremă într-un stat de drept, tot astfel și politică penală legislativă ar trebui să fie mai presus decât practica de aplicare a legii: să o condiționeze și să o dirijeze pe cea din urmă.

Considerăm că cele mai grave consecințe pentru societate le au erorile în alegerea strategiei de combatere a criminalității. La etapa actuală de dezvoltare a societății strategia corespunzătoare este posibilă în două variante principale: represivă și umanistă. În pofida numeroaselor declarații de susținere a umanismului în legislația penală, Codul penal al RM din 2002 prevede aplicarea largă a represivității penale în forma închisorii.

În acest context atragem atenția asupra următoarelor: în 2008 în Rusia, limita maximă a pedepsei cu închisoare constituie 20 de ani, în Republica Moldova – 25 de ani. Pentru săvârșirea celei mai răspândite infracțiuni – furtul –, în Rusia este prevăzut până la 2 ani de închisoare pentru furt calificat – până la 5 ani, pentru furt deosebit de calificat – până la 6 ani. În Moldova: pentru furt – până la 3 ani, pentru furt calificat – până la 5 ani, iar pentru furt deosebit de calificat – până la 7 ani. Faptul dat ne făcea să constatăm că legiuitorul Republicii Moldova elaborează o politică penală mai aspră, mai represivă. În tendința de a rectifica acest lucru, în 2009 el reduce limita superioară a pedepsei cu închisoare până la 20 de ani. Faptul dat evident a atenuat oarecum politica penală, însă, în general, nu a modificat strategia de combatere a criminalității.

De ce însă în pofida unui set larg de propuneri ale specialiștilor autohtoni și străini în favoarea strategiei umaniste de combatere a criminalității legiuitorul nu realizează măsuri decisive în această direcție? Considerăm că motivul se ascunde în faptul că parlamentarii contemporani și alți demnitari de stat nu posedă suficiente cunoștințe științifice în respectivul domeniu și elementar nu au încredere în oamenii de știință. Politicienii pe care poporul îi aduce la putere în general împărtășesc opinia societății față de criminalitate și deseori nu posedă cunoștințe speciale referitoare la acest fenomen.

În opinia noastră, eroarea principală care se admite în elaborarea politicii penale, constă în încălcarea principiului abordării științifice a acestui proces. Acest principiu a fost susținut încă de către savanții sovietici, în particular de către N.I. Zagorodnikov în monografia „Politica penală sovietică și activitatea organelor afacerilor interne” [8, p. 72].

Vizavi de principiile politicii penale, savanții contemporani nu au o opinie unică. De exemplu, autorii manualului de drept penal sub redacția generală a profesorului L. D. Gaukhman, profesorului L.M. Kolodkin și profesorului S.V. Maksimov consideră că principiile politicii penale au fost elaborate și formulate de către umaniștii iluminiști ale diferitor epoci și diferitor națiuni, sistematizate în teoria dreptului penal autohton, iar principalele dintre ele au fost consacrate în normele Constituției FR, Codului penal al FR, legislației procesual-penale și execuțional-penale. [12, p. 11].

În Federația Rusă, în scopul asigurării abordării științifice a elaborării politicii penale este organizat studiul științei penale în universități și instituții de învățământ superior, sunt create instituții academice speciale pentru studiul politicii penale, legislației penale, practicii aplicării ei, criminalității, personalității infractorului, metodelor de combatere a criminalității. Comparând însă posibilitățile Rusiei cu cele ale Republicii Moldova, devine evident că centrele de cercetare și instituțiile de învățământ din Republica Moldova pur și simplu nu sunt cantitativ în stare să acorde atenție tuturor problemelor de politică penală.

Examinarea atentă a legislației contemporane a Republicii Moldova ne convinge că acest principiu nu este reflectat în normele juridice corespunzătoare ale Moldovei. Într-o astfel de situație, trebuie să recunoaștem că în procesul elaborării și realizării politicii penale în Republica Moldova, principiul fundamentării științifice se respectă doar parțial. În realitate, proiectele actelor normative sunt supuse expertizei în diverse instituții de stat, inclusiv cele științifice. Ulterior însă opiniile experților atât practicieni, cât și teoreticieni nu sunt obligatorii pentru legiuitor.

Considerăm că o astfel de abordare este superficială și ineficientă. Anume ea constituie cauza erorilor evidente în legislația penală. Astfel, de exemplu, parlamentul, modificând Codul penal al RM în 2009, a admis următoarea eroare: a mutat articolul care prevede răspunderea penală răpirea mijloacelor de transport din capitolul consacrat infracțiunilor în domeniul transporturilor în cel referitor la infracțiunile contra patrimoniului, lăsând în redacția veche textul art.21 din Codul penal al RM, care stabilea că conform alin. (2) și (3) ale acestui articol răspundere penală apare de la 14 de ani. Astfel, răpirea mijloacelor de transport de către persoanele cu vârsta între 14 și 16 de ani a fost nejustificat decriminalizată, fără a ține cont de unele investigații științifice în domeniul dat.

În acest context, apreciem corect opinia juristului britanic Graham B. Giles, care afirmă că orice societate democratică ar trebui să-și revizuiască în mod constant principiile justiției, managementul și eficiența mijloacelor și tehnicilor penale referitoare la protecția societății și resocializarea infractorilor. [3, p. 7]

În acest sens, considerăm că este necesar de a legifera principiul abordării științifice a politicii penale chiar în legea penală.

Suplimentar, ar trebui să fie perfecționată expertiza actelor legislative în do-

meniul politicii penale astfel încât concluziile experților să se bazeze pe o gamă largă de metode științifice de cunoaștere. Această operațiune ar trebui să fie încredințată atât organelor de aplicare a legii, cât și lucrătorilor științifici, oferindu-le în acest sens o gamă largă de competențe și o finanțare adecvată. De asemenea, recomandăm examinarea periodică a întregului spectru de acte normative, care exprimă politica penală pentru a elimina erorile și contradicțiile. O atenție deosebită ar trebui acordată interdicției cu privire la adoptarea actelor legislative care nu au fost aprobate de către experți respectivi.

Un catalizator pentru consolidarea legislativă a unor principii clare ale politicii penale este creșterea bruscă a criminalității și necesitatea unor reforme fundamentale ale dreptului penal.

Referitor la erorile în procesul de realizare a politicii penale, proces efectuat preponderent de către organele de aplicare a legii, trebuie remarcat faptul că cauzele lor se regăsesc principial într-o politică nereușită a managementului resurselor umane, precum și derivă din fenomenele de corupție și protecționism. Știința dreptului penal și știința criminologia au elaborat numeroase propuneri pentru a neutraliza influența acestei cauze, însă punerea lor în aplicare depinde iarăși de bunăvoința și încrederea guvernanților față de aceste științe.

Astfel, după destrămarea Uniunii Sovietice, statele nou-formate își elaborează și își realizează politica penală haotic, sub influența straturilor largi ale societății, intereselor personale ale funcționarilor înalți, precum și sub influența organizațiilor internaționale, dar nicidecum în mod bine chibzuit exclusiv în baza realizărilor științei moderne. În opinia noastră, doar consolidarea legislativă a principiului fundamentării științifice a politicii penale poate feri politica penală de erori.

Bibliografie:

1. Codul penal al Republicii Moldova, Legea nr. 985-XV din 18.04.2002 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 128-129/1012 din 13.09.2002.
2. Уголовный Кодекс Российской Федерации, Закон N 63-ФЗ от 13 июня 1996 года// С.-Пб.: издательство Юридический центр Пресс. 2003.
3. Administrația justiției în comunitate. Standarde și reglementări internaționale. Selecția și organizarea textelor Graham W. Giles. București: edition Exped. 2001.
4. R. Merle, A. Vitu, *Traité de droit criminel*, Paris, 1967.
5. И.М. Гальперин, В.И. Курляндский, «Предмет уголовной политики и основные направления его изучения», în *Основные направления борьбы с преступностью*, Москва, 1975.
6. А.А. Герцензон, *Уголовное право и социология*, Москва, 1970.
7. П.С. Дагель, «Уголовная политика в сфере борьбы с преступной неосторожностью», în *Проблемы борьбы с преступной неосторожностью*, Владивосток, 1981.
8. Н.И. Загородников, *Советская уголовная политика и деятельность органов внутренних дел*, Москва, 1979.
9. М.И. Ковалев, Ю.А. Воронин, *Криминология и уголовная политик*,

Свердловск, 1980.

10. П.Н. Панченко, *Советская уголовная политика: Общетеоретическая концепция борьбы с преступностью, ее становление и предмет*, Томск, 1988.
11. Н. А. Стручков, *Исправительно-трудовая политика и её роль в борьбе с преступностью*, Саратов, 1970.
12. *Уголовное право. Часть общая. Часть особенная*, под общей редакцией заслуженного деятеля науки РФ профессора Л.Д. Гаухмана, заслуженного деятеля науки РФ профессора Л.М. Колодкина, лауреата премии Союзов юристов СССР, доктора юридических наук профессора С.В. Максимова, Москва, 1999.
13. А.Л. Цветинович, «Уголовно-политические основания нормотворчества», în *Уголовная политика и совершенствование законодательства*, Кемерово, 1992.